

lijke van dezen mensch is, dat hij is rauw, brunt, onverschillig — en toch van een wonderlijk toegewijde kameradschap en een niet te loochenen edelmoedigheid. Zonder aanleiding legt hij aan niemand iets in den weg, maar gaat zijn eigen gang, tot helpen is hij altijd bereid en hij doet dat met inzet van heel zijn persoonlijkheid en gansch zijn mateloosheid; wie onrecht heeft geleden of lijdt vindt in hem een geduchten kampioen.

Dezen André en zijn reisgezel Vladja, een Slowaak die naar het Westen is getrokken om te werken en te verdienen, volgen we op hun einde-looze zwerftochten, op hun dagelijks wisselende karweiën, waar ze, zoo maar, als 't werk hun niet meer zint, wegllopen, de wijde wereld verder in, op weg naar het Zuiden van Frankrijk, waar de druivenpluk wacht. Aan dat feest van overdadigen arbeid, laaiende hitte, onbeperkte vrijheid in het nemen van de frissche vruchten, veel verdienste en veel toegift willen ze deelnemen, zoolang het duurt.

Straks vinden we ze op de wijde wijnvelden van de Durance-vallei, als daar de druivenpluk begint. En in die forse beëindiging van dien druivenpluk bereikt het boek zijn hoogtepunt. Daar in het Zuiden, waar een gansch gezelschap van internationale zwervers in rommelige keeten bijeenleeft en onder den zinderenden zonnebrand samenwoogt, daar tiert en bruist en laait de zwerfgeest en de korte, brandende stijl, de krasse, snelle plastic brengen die reëel, onmiddellijk voor het oog van den lezer in wat hij in zijn wezen is: wilde leefkracht, bijkans dierlijke leefdrift.

Onwillekeurig vergelijkt men dit tooneel van druivenpluk met de beschrijving, die de Scharlans ervan hebben gegeven in „Het geluk hangt als een druiventros“. Die vergelijking doet eerst recht het vitalistische van den Doolaards beeld verstaan. De teekening der Scharlans, frisch genoeg toch en zeker sprekend van kleur, wordt er een idylle bij. Tegelijk ziet men dan, hoezeer dit vitalistisch proza het karakter draagt van de kunst der nieuwe zakelijkheid, dat het is „operatieve chirurgie van het leven“, „literaire röntgen-fotografie“, doórdranding tot op het skelet.

En dan komt het einde van den roman — die in verschillende neventaferelen evenzovele kleurversterkende contrasten heeft —: André's geweldige sprong naar de diepten van de baai van Marseille, als geen ontkomen meer mogelijk is aan de van overal gerichte geweerloopen der gendarmes. Dat slot is de apotheose van het vitalisme, de felste uiting van leefkracht en mateloze durf, van dat, wat we in de vele korte, maar scherpe dialogen, in de bereidheid tot ongezochte, maar gretig aanvaarde avonturen, in de spanningsopvoeringen overal als „den onbenaambaren levensgloed“ heel den roman door hebben gezien.

In den mededeelingsvorm der vernieuwing, met zijn helle effecten van de op het visuele gerichte verbeelding, door de directe verbinding met zelf-doorleefde en zelf-aanschouwde werkelijkheid, is

POPULAIR-WETEN — SCHAPPELUKE SCHEISEN

De mensch als persoon.

II.

Wat beteekent het, dat de mensch geschapen is naar het beeld Gods?

Over de uitdrukking „naar Gods beeld en gelijkenis“, die ontleend is aan Gen. 1:26, waar het letterlijk heet „Laat Ons menschen maken naar ons beeld, naar onze gelijkenis“ heeft men vrij veel gestreden.

Het is natuurlijk niet onze roeping een dogmatische verhandeling te geven, waarin de verschillende onjuiste opvattingen, die ten deze voor en na werden verkondigd, ter sprake komen.

Slechts willen wij in verband met het doel van deze artikelen op enkele punten den nadruk leggen. Dit schijnt noodzakelijk.

Ook uit correspondenties toch, die wij voor en na ontvingen, bleek het, dat ook in onzen kring langzamerhand een meening gaat post vatten, die steeds door de Gereformeerde opvatting in strijd geacht werd met de Schrift.

Wij bedoelen speciaal deze opvatting, dat men de uitdrukking, dat God den mensch schiep naar Zijn beeld en naar Zijn gelijkenis, uitlegt alsof bedoeld zou zijn, dat de mensch gemaakt is naar den Zoon van God, naar den Christus, die vleesch moest worden, heen.

Men heeft voor deze opvatting onderscheiden gronden. Een van de voornaamste is wel, dat men bevreesd is, Gods soevereiniteit te kort te doen, indien men voor den mensch poneert, dat hij het beeld en de gelijkenis Gods is.

Al is nu zulk een vrees dikwijls geboren uit te waardeeren motieven, toch mag zelfs ootmoed ons er niet toe brengen tegen de nitdrukkelijke uitspraken der Schrift in te gaan. Immers dan zou ootmoed feitelijk hoogmoed zijn.

dit boek als literair product zonder twijfel een kunstwerk, een metterdaad persoonlijk naderen tot de realiteit, die, naar het zeggen van Constant van Wessem is „stroom, beweging, schakeering“. Evenzeer is het, getuige de korte aanwijzing die ik gaf van zijn geest en inhoud, roman van het vitalisme. Zelfs is het dat in zijn ontstaan, want het werd, tusschen September 1930 en Juni 1931 geschreven, zooals op de slotpagina staat vermeld, te „Puy St. Raparde, Marseille, Parijs, Amsterdam, Wassenaar, Praag, Stola, Berlijn, Zidar, Gnerden-alm, Ausservilgraten, Parijs, Wassenaar“.

Maar juist in dat sterk-sprekend vitalistisch karakter is het als puur heidensch gestempeld.

De leefkracht als hoogste rechtvaardiging van de daad, de leefdrift in plaats van de leeftucht, de band-loosheid als het rijkste ideaal, ze zijn volkomen paganistisch. Andersoortig dan het carpe-diem-beginsel der classieke wereld, is dit vitalisme in zijn absoluut zich oriënteren op den onbenaambaren levensgloed even verwerpelijk. En het gulzige, wegzuigende, meesleurende van zijn kracht, van de vitaliteit, maakt het gevaarlijk, juist in dezen tijd van willen-doorbreken door het bestaande.

Ik wil daarom vooraansta in de rij van hen, die zeggen, dat „De Druivenplukkers“ een van de literair-beste scheppingen is van de huidige romanliteratuur, maar met denzelfden nadruk wil ik óók uitspreken, dat het een voor onzen kring volkomen ongewenscht boek is, en een van de duidelijkste getuigenissen voor het feit, dat er een principiële tegenstelling is tusschen den geest der nieuwste literatuur en dien van het belydend christendom.

Nog moet aan deze aantekeningen over de vitalistische kunst iets worden toegevoegd over de quaestie, die momenteel aan de orde is, „de dood“ voor het vitalisme.

Ik laat dat overstaan tot een volgend artikel.

C. T.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Onbevredigende bestrijding.

(Antwoord aan den Heer I. Stap.)

IV.

„De Kerk en het sociale vraagstuk“. Met opzet plaats ik dit opschrift tusschen aanhalingstekenen; want het is niet van mij, het is van Dr J. C. de Moor.

Ik wil hier met een enkel woord ingaan op hetgeen de Heer Stap in zijn 5de artikel heeft gezegd. Hij vergist zich al aanstonds, wanneer hij

Wel verre daarvan toch, dat wij gelijk gemaakt werden aan Christus, leert de Schrift ons, dat Christus juist ons gelijk geworden is. Rom. 8:3; Filipp. 2:7 en 8. En wanneer wij nu naar het beeld van Christus worden herschapen, dan worden wij wederom het evenbeeld Gods, Col. 3:10, 1 Cor. 15:49, 2 Cor. 3:18, Ef. 4:24.

Nu wordt echter opgemerkt, dat de Schrift toch nergens den mensch rechtstreeks het beeld Gods noemt.

Zulk een tegenwerping berust echter op een volkomen misverstand. Allereerst toch wordt in Jac. 3:9, als er gesproken wordt over de tong des menschen, gezegd: „Door haar loven wij God en den Vader; en door haar vervloeken wij de menschen, die naar de gelijkenis Gods gemaakt zijn“. Brengt de parallelie in den tekst hier reeds mee, dat wij te denken hebben aan den drieëenigen God, de zin van het verband laat ons niet een andere uitlegging toe.

Maar nog sterker spreekt een ander woord der Heilige Schrift, waar de man letterlijk „het beeld Gods“ genoemd wordt. Immers in 1 Cor. 11:7 heet het: „Want de man moet het hoofd niet dekken, overmits hij het beeld en de heerlijkheid Gods is.“

Een tweede punt, waarbij men wel eens poogt een ietwat vreemde opvatting te verdedigen, is die, waarbij men een breed verschil maakt tusschen de woorden beeld en gelijkenis.

Al mag het nu waar zijn, dat deze woorden niet geheel dezelfde beteekenis hebben, ze worden in de Schrift toch door elkander gebruikt, en stellig is het niet juist, dat de onderscheiding zoo sterk zou zijn, dat hier opzettelijk van twee zijden van 's menschen bestaan zou worden gesproken, terwijl dan een derde zijde, de geestelijke, opzettelijk niet zou zijn genoemd. Men denkt dan bij beeld aan het uiterlijk des menschen, bij gelijkenis aan de algemeene levenspotentie, terwijl de geest des menschen zou zijn uitgeschakeld.

Deze opvatting is niet alleen onjuist, maar zij is bovendien dwaas.

Immers de verklaring der woorden beeld en gelijkenis is volkomen willekeurig. En bovendien is natuurlijk nergens in de Schrift sprake van een

meent (V. 364) mijn „meening misschien het best“ weer te geven door de volgende woorden:

„hij (dat ben ik dan, A. S.) verlangt, dat de Kerk bij werkstaking méér zal doen dan zij tot dusver deed.“

Dit is juist een weergave, die een onderdeel stelt in de plaats van de hoofdzak. In „De Reformatie“ van 23/9/1932 schreef ik, dat het m.i.

„de plicht is, ook van onze predikanten, om hier te profeteeren, d.i. als leidlieden op te treden, d.i. het licht van Gods Woord ook over het al dan niet geoorloofde van werkstakingen (in het algemeen en desnoods ook over bepaalde stakingen in hun naaste omgeving) te doen schijnen. En dan hebben zij dit te doen niet alleen en eerst dan, wanneer er een conflict is; ook in de rust-perioden, wanneer niemand aan een conflict denkt, is het de profetenplicht van onze predikanten ons te doen zien, hoe God ons Zijn wil openbaart, ook ten aanzien van vraagstukken als deze. Daarbij leert immers de ervaring, dat het doen hooren van beginselen reeds menigmaal voldoende is, dat men niet aparte preeken behoeft te houden heden over staking, morgen over uitsluiting; overmorgen over revolutie tegen een mogelijke communisten-regering e.d.“

Ook in het voorafgaande nummer had ik met betrekking tot de bespreking en publieke behandeling van het werkstakingsvraagstuk buiten de Kerk in engeren zin, gewezen op het groote belang om in niet-stakings-tijd ons te bezinnen over de hier toe te passen beginselen. Ik wil dus de Kerk reeds bezig zien vóór een werkstaking. Dit in de hoop, dat de leden onzer Kerken zoo ingelicht zullen worden, dat zij óf niet aan een staking zullen meedoen, óf, indien die noodzaak toch ontstaat, verwachten mogen, dat ook in de samenkomsten der gemeente voor het welslagen van de staking zal worden gebeden, zoo goed als men durft bidden voor het welslagen van den oogst, voor handel en bedrijf, voor een overwinning in een oorlog. (Ik ben mij bewust, dat de Heer Stap hier materiaal krijgt voor een nieuwe klacht over verwarring van diverse dingen; het zij zoo!) En aldus komt eerst in de lijn van de consequenties de vraag, wat de Kerk zal hebben te doen, indien haar leden wel bij een staking zijn betrokken. Maar men voelt, dat de Heer Stap in zijn poging om mijn meening weer te geven en dat nog wel op „het best“ niet is geslaagd.

Ook de daarop volgende zin (V. 364):

„Zij bepaalt zich tot nu toe als regel tot het bieden van de gewone troostredenen“, een „waken voor de zielen“. Hij wil tegen deze opvatting „zoo krachtig mogelijk stelling nemen“. (De spatieëring is van den heer Stap)

die den indruk vestigt, dat ik mij zoo zou uitgesproken hebben ter kenschetsing van de practijk onder ons, is niet juist. Ik had zulk een meening geciteerd met de inleidende woorden „Men hoort en leest“. Niet ik schetste dus de practijk, maar ik liet andere portretten hier aan het woord komen.

Zooals het op zoo talrijke punten van de artikelen van den Heer Stap het geval is geweest,

„levenstotaliteit des menschen“, een begrip, dat eerst in de laatste jaren in het spraakgebruik van de psychologie, tot het maken van scherpere onderscheidingen, is opgekomen.

Maar bovendien strijdt ook deze opvatting tegen de woorden van 1 Cor. 11 en Jac. 3, die wij eveneens citeerden. Daar toch wordt de mensch zooals hij is, de totale mensch, genoemd het beeld Gods.

Uit den aard der zaak moet deze mededeeling van de Heilige Schrift omtrent het wezen van den mensch ook voor onze zielkundige beschouwingen normatief zijn.

Onze belijdenis in den Heidelbergischen Catechismus is, dat het beeld Gods daarin bestond, dat de mensch geschapen was in ware rechtvaardigheid en heiligheid, opdat hij God zijn Schepper recht kennen, Hem van harte liefhebben en met Hem in de eeuwige zaligheid leven zoude, om Hem te loven en te prijzen. Hieruit volgt, dat wij als kerk van Christus belijden, dat dat beeld Gods niet slechts daarin bestaat, dat wij rationeel kunnen functioneeren, maar ook daarin, dat wij priester en koning zijn.

Voor het vraagstuk van de persoonsorganisatie van den mensch en voor de daarmee samenhangende vraag, wat wij eigenlijk onder den persoon des menschen hebben te verstaan, zegt deze belijdenis ons zeer veel.

Immers de mensch, zooals hij als samenhangende met het menschelijk geslacht enerzijds en als persoonlijk verantwoordelijk individu anderzijds in het leven op aarde ook in zijn betrekking tot God optreedt, is niet maar een totaliteit van functies of een min of meer toevallige eenheid, als optelsom beschouwd van allerlei verrichtingen. Hij is achter dat alles veel meer. Hij is een persoonlijk bestaand wezen, gelijk ook God persoonlijk bestaat. Waar de mensch naar Gods beeld beschapen is, daar is hij ook onvernietigbaar. Zelfs de zonde, die alles desorganiseert en die in ethischen zin het beeld Gods verwoest, kan toch dat niet aan den mensch ontnemen, dat hij blijft het persoonlijk